

Wstęp

Profesor Jadwiga Kowalikowa pisała przed sześcioma laty:

(...) sama krytyka, nawet zbrojna w mocne argumenty, nie służy dobrze edukacji. Nadeszła pora, by wytykanie niedostatków zastąpić konstruktywną propozycją ich zminimalizowania i uzupełniania. Etap wdrażania otwiera przestrzeń dla tego rodzaju działań naprawczych, korekcyjnych, dopełniających, uszczegóławiających. Warto z tej możliwości skorzystać w fazie rozmaitych eksplikacji: w ramach opracowywania programów szczegółowych oraz podręczników, a następnie w trakcie konkretnych realizacji nauczycielskich¹.

Ze świadomością aktualności powyższych słów – choć bez komfortu czasu na choćby minimalny dystans do zatwierdzonych ministerialnie zmian i spokojny namysł nad nimi – proponujemy Czytelnikom kolejny tom „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Poloniarum et Linguae Polonae” poświęcony kształceniu humanistycznemu w sytuacji dokonującej się reformy szkolnictwa. Obszarem szczególnej obserwacji postanowiliśmy uczynić szkołę podstawową, która jako pierwsza zaczęła funkcjonować w nowych ramach strukturalno-organizacyjnych, wyznaczonych rozporządzeniem ministerialnym z 2017 roku. Co ważniejsze, reformie strukturalnej szkoły towarzyszy reforma programowa – wprowadzenie nowej *Podstawy programowej* kształcenia ogólnego. Tempo wdrażania tych szeroko kontestowanych zmian powoduje, że w polu widzenia zaczynają pojawiać się coraz wyraźniej i liczniej rozmaite problemy koncepcyjne oraz realizacyjne. Wymagają one podjęcia refleksji zarówno natury teoretycznej, jak i praktycznej. Stąd niniejszy tom, noszący tytuł *Szkoła czytania. Język polski w (z)reformowanej szkole podstawowej*, jest zaproszeniem do wspólnego „czytania” nowej i trudnej rzeczywistości oraz do namysłu nad tym, jak się w niej odnaleźć.

Zaproponowana przez nas formuła myślenia o kształceniu w warunkach dokonującej się zmiany została potraktowana przez autorów, których zaprosiliśmy do współtworzenia niniejszej monografii, bardzo szeroko. Rozciąga się ona bowiem między tym, co stare (ciągle jeszcze funkcjonujące gimnazja i będące ich kontynuacją licea), a tym, co nowe, chociaż mające wyraźne odniesienie do tradycji polskiego szkolnictwa (ośmioklasowa szkoła podstawowa i będące ich kontynuacją trzyletnie licea). Owo czytanie oznacza zaś rozeznanie w nowych dokumentach ministerialnych (porównywanych także do tych „starych”), podręcznikach, również propozycje nowych projektów metodycznych oraz reinterpretację dróg czytania tego, co w szkole obecne od lat lub wraca do niej w rezultacie dokonującej się reformy (głównie

¹ J. Kowalikowa, *Dydaktyk języka czyta „Podstawę programową”*, [w:] *Wiedza o języku i kompetencje językowe uczniów*, red. B. Niesporek-Szamburska, Katowice 2012, s. 16.

lektury wywiedzione z długoletniej tradycji dydaktycznej, powracające jako teksty obowiązkowe do czytania). Wskazuje także na konieczność uwzględnienia perspektywy teleologicznej, a zatem refleksji nad kształtem edukacji kulturowo-literackiej oraz kulturowo-językowej, również zaplecza teoretycznego, warunkującego przebieg i charakter procesu dydaktycznego. Otwiera nadto dyskusję nad miejscem dzieł kultury w przestrzeni szkolnej.

Uwzględniając powyższe kwestie, proponujemy refleksję nad kulturowymi oraz edukacyjnymi uwarunkowaniami procesu kształcenia w edukacji szkolnej i uniwersyteckiej (teksty Małgorzaty Latoch-Zielińskiej, Krzysztofa Koca, Barbary Myrdzik, Danuty Łazarskiej i Marii Kwiatkowskiej-Ratajczak). Ich dopełnienie stanowią teksty skupione wokół zagadnień aksjologicznych, wyczytywanych z dokumentów oświatowych, a także powiązanych z edukacją kulturowo-literacką (artykuły Henryka Gradkowskiego, Ryszarda Jedlińskiego, Doroty Karkut oraz Małgorzaty Gajak-Toczek). Część praktyczną wyznaczają ujęcia skupione wokół możliwości lektury na poziomie szkoły podstawowej. Warto dodać, że wykraczają one poza lekturę tekstów literackich, otwierając się w stronę przekazów ikonicznych i audiowizualnych (propozycje Iwony Morawskiej, Jolanty Fiszbak, Mirosława Grzegórzka, Kingi Kasprzak, Pawła Sporka oraz autorskiego duetu, Justyny Bajdy i Doroty Michułki). Uzupełnieniem prezentowanych zagadnień są artykuły akcentujące wagę edukacji domowej i szkolnej w rozwoju kompetencji czytelniczych najmłodszych (teksty Magdaleny Marzec-Jóźwickiej i Marty Krasuskiej-Betiuk) oraz wskazujące na istotne problemy z zakresu kształcenia językowego – dawniej i dziś (artykuły Kordiana Bałuły i Marty Urszuli Chyb).

Całość rozważań uzupełniają artykuły recenzyjne wartościowych pozycji z zakresu dydaktyki języka polskiego (teksty Zofii Budrewicz, Marty Szymańskiej, Katarzyny Wądołny-Tatar, Mirosława Grzegórzka oraz Kingi Kasprzak). Rekomendowane książki dają poloniście szkolnemu naukowe oparcie i solidne warsztatowe zaplecze; mobilizują do refleksji nad rzeczywistą wartością proponowanych przez reformę zmian.

Zawarte w niniejszym tomie artykuły stanowią więc nie tylko próbę odpowiedzi na wywołane wyżej problemy, ale wskazują nowe obszary refleksji, stawiają pytania o kierunek i kształt edukacji szkolnej na „godzinach polskiego”. Zaproszeni do jego współtworzenia autorzy, reprezentujący rozmaite ośrodki naukowe, podejmują się niełatwego zadania, tak diagnozy istniejącej sytuacji, jak i budowania refleksji ukierunkowanej na przyszłość, choć osadzonej na fundamencie bogatych doświadczeń edukacyjnych. Ufamy, że będący rezultatem ich trudu tom stanie się dla Czytelnika źródłem wartościowej lektury i inspiracją do dalszych myślowych eksploracji zaprezentowanych w nim ujęć.

redaktorzy tomu
Maria Sienko, Paweł Sporek